

Is het toevallig dat de topmomenten van Proloog die je nu noemt stuk voor stuk kinderproducties zijn?

“Misschien niet, inderdaad. Kinderproducties eisen een soort politieke eenvoud die bij ons dus tot mooie theatraaliteit leidde. Wat ik nu wel denk is dat de collectieve werkwijze zoals wij die ontwikkelden bij Proloog, ons belet heeft om bepaalde delen van de werkelijkheid aan te grijpen. Je kan bijvoorbeeld heel moeilijk het onderbewustzijn verwerken. Dat heeft te maken met schaamte, sociale remmingen, egoïsme, egocentrisme en dergelijke. En die zijn, dat blijkt uit de ervaring, heel moeilijk op hetzelfde niveau tegelijkertijd aan te pakken als de politieke kanten van de realiteit. Slechts bij uitzondering is een politieke toneelgroep zo homogeen dat die remmingen overwonnen worden.”

Proloog heeft meer dan zestig stukken gemaakt. Zit daar één tekst bij die de toneelgeschiedenis zal ingaan?

“Waarschijnlijk niet. De teksten lijden aan oppervlakkigheid. Ze tonen een gereduceerde werkelijkheid. Met politieke concepties als reductionismen. De teksten zijn vaak arm aan suggestieve werkelijkheid, aan universaliteit. Snel gedateerd. Een beetje droog. Maar vergeet nooit dat die voorstellingen toch leefden dank zij het publiek. Omdat de politieke concepten wel degelijk een relatie hadden met de werkelijkheid van het publiek. Wat ik wel denk is dat de teksten van Proloog later bestudeerd zullen worden ondanks het feit dat ze heel eng verbonden zijn met de politieke behoeften van de jaren zeventig. Proloog zal bestudeerd worden als een poging van een groep mensen die cultuur met de sociale strijd wilden verbinden.”

Succes

Hoe is het mogelijk dat de critieken die je nu zo makkelijk verwoordt niet vroeger binnen het gezelschap zijn geformuleerd en productief gemaakt?

Rik Hancké
Foto Madeleen Ladee

“Binnen Proloog heeft lang een zekere verblindheid bestaan over de eigen werking omdat wij — en dat mag je niet vergeten — een enorm succes waren. Zeker tot 1975-76. Het publiek was het grondig eens met de doelgroepen-aanpak en had bewondering voor de democratisering. En ook het publiek wees ‘mooidoenerij’ en het esthetische af. Lang nadat ik vond dat we andere wegen op moesten, was het publiek nog altijd bezig ‘JA’ te roepen.”

“De op- en neergang van Proloog loopt parallel met die van de sociale beweging. Tot ’75 een geweldige hausse. Dan twee jaar twijfelen. En dan de neergang met nog wel de uitschieter van het vrouwen-theater. Maar toen de sociale beweging afkalfde, kalfde ons publiek toch ook af en toen bleek dat wij een te zwak artistiek fundament hadden om adequaat te kunnen reageren.”

In de tweede helft van de jaren zeventig zocht Proloog toch naar nieuwe artistieke wegen?

“Veel te weinig. De politieke conceptualisering groeide nog na ’76. Van algemeen politieke beelden over hét onderwijs en dé maatschappij groeide het naar specifieke eisenprogramma’s. Maar nogmaals vergeet nooit dat Proloog altijd publiek heeft gehad. Na ’76 steeds minder een ‘algemeen publiek’, maar toch. Dat merk je nu trouwens aan de hoeveelheid adhesie-betuigingen die de groep nog krijgt.”

Hoe is de kloof tussen jou en het gezelschap gegroeid?

“Het is geen bliksemflits geweest van Paulus wordt terug Saulus. Het was een proces dat begon op het moment dat het gezelschap geen antwoord vond op de desintegratie van de sociale beweging. Langzamerhand zag ik in dat ons democratisch principe niet werkte en ik vervreemde van de gescheiden ontwikkeling van het inhoudelijke en het artistieke. Ik begon het bizar te vinden dat mensen ons bleven beamen om onze politieke uitspraken en niet ook om onze artistieke kracht.”

“In ’79-’80 ondervond ik een regelrechte persoonlijke malaise bij Proloog. De beperktheid begon te nijpen. Ik vond dat de groep in zijn eigen staart aan het bijten was. Toen heb ik de cirkel doorbroken door me te distantiëren. Nu vind ik dat ik te lang heb geaarzeld voor de echte breuk. Indien ik vroeger had gekozen dan had ik artistiek verder gestaan nu. En niet zo geïsoleerd.”

Exit Proloog

Werd het tijd dat Proloog verdween?

“Het oude Proloog moest verdwijnen. Maar er blijft toch de nood aan een gezelschap dat een sterke band met zijn publiek wil als Proloog.

Maar pragmatisch moet ik toegeven dat het gezelschap op sterven na dood was en het nutteloos lijkt er nieuwe energie in te pompen. Maar toch, daarmee verdwijnt op dit moment ook elke mogelijkheid om de idee nieuwe adem te geven.”

Maar zou het handig zijn om vanuit Proloog een vernieuwing te zoeken?

“Ik geloof dat in hun hart veel mensen denken dat het verdwijnen van Proloog in de lijn van de ontwikkeling ligt. Maar het is vreselijk dat initiatieven à la Proloog, maar dan van betere aard, geen kans meer krijgen. Als Proloog zichzelf had opgeheven zou dat een daad van wijsheid zijn geweest. Op voorwaarde dat dan het geld vrijkwam voor iets in de idee van Proloog. Want de fundamentele idee van Proloog blijft overeind. Het toneel heeft groepen nodig die heel ernstig proberen een nauwe band met een publiek te verwerven. En met name een publiek dat verder, vooral om sociaal-culturele redenen, nooit met theater in aanraking komt.”

Waarom zou een groep die altijd opriep om ‘kritisch te denken’, niet genoeg zelfkritiek om zijn eigen vervreemding te zien?

“Ja, dat is ironisch of tragisch misschien wel. Hoewel het niet makkelijk is om genoeg zelfkritiek te bezitten om tot een nieuwe adequate werking te komen of om er zelf een eind aan te maken. Iets opheffen lijkt toch altijd een nederlaag.”

Hoe evalueer je voor jezelf de Proloog-ervaring? Vind je jezelf te stellig, te zeker toen?

“We waren inderdaad zeker van onszelf. Ik kan dat nu niet corrigeren en ik heb daar overigens zeer goede herinneringen aan. Soms zelfs nostalgie. Die eerste vijf jaren blijven heel belangrijk in mijn leven, ook al vind ik nu dat het anders moet. Ik heb het meegemaakt en het was prachtig. Wij verwezenlijkten echt waar de actie Tomaat naar vroege: wij namen onze maatschappelijke verantwoordelijkheid op. En er waren van bij het begin misvattingen. Maar wat dan nog: ik eis het recht op om mis te groeien. The right to fail. Ja toch? Als de wortel maar in de goeie grond staat. En daar stond Proloog: temidden van zijn publiek.”

En vind je het politieke censuur van de overheid om Proloog weg te bezuinigen?

“De redenen van de overheid om zich van Proloog te ontdoen hebben niets maar dan ook niets vandoen met de interne artistieke kritiek die op de groep te formuleren valt. De overheid hakt in op de zwaksten, zo simpel is dat. Dat is geen bezuinigen hoor, dat is simpelweg jatten. Jatten van de zwaksten.”

Paul De Bruyne